

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Historica IX (2010)

KONFERENCJE NAUKOWE – SPRAWOZDANIA

Podsumowanie działalności Studenckiego Koła Naukowego Historyków UP w roku akademickim 2008/2009

Rok akademicki 2008/2009 Studenckie Koło Naukowe Historyków Uniwersytetu Pedagogicznego im. Joachima Lelewela, jak czyni to regularnie od 6 lat, zapoczątkowało obozem naukowym w powiecie gorlickim. Obóz był wynikiem współpracy SKNH z Małopolskim Urzędem Wojewódzkim. W jej ramach studenci historii Uniwersytetu Pedagogicznego od 2 lat biorą udział w projekcie tworzenia ewidencji (m.in. internetowej) grobów, kwater i cmentarzy wojennych w województwie małopolskim. Już wiosną 2008 roku grupa naszych studentów zewidencjonowała kilkadziesiąt obiektów na terenie Małopolski. Rezultat tych prac był na tyle zadowalający, że wojewoda małopolski Jerzy Miller postanowił sfinansować (według projektu Koła) obóz naukowy SKNH o podobnym celu w powiecie gorlickim. Członkowie Koła odnaleźli, pomierzyli, sfotografowali i stworzyli bibliografię 93 obiektów cmentarnych w powiecie gorlickim. W lipcowym obozie wzięło udział 15 studentów historii. Opiekę merytoryczną nad tym przedsięwzięciem sprawował dr Hubert Chudzio. Główną bazą obozu było miasto Gorlice. To stąd codziennie rano studenci wyruszali parami w różne zakątki powiatu. Trzeba dodać że, groby, kwatery i cmentarze wojenne w Beskidzie Niskim często ukryte są w trudno dostępnych ostępach górskich i leśnych. Niejednokrotnie można było tam dotrzeć wyłącznie na rowerze lub pieszo. W związku z tym grupa była wyposażona w 5 rowerów, a także dla bezpieczeństwa (w sytuacji, gdy ktoś nie mógł wieczorem wrócić z ewidencji do bazy) w samochód. W ciągu 11 dni udało się odnaleźć i zewidencjonować wszystkie wcześniej przeznaczone do tego obiekty. Dodatkowo z kilku tysięcy zdjęć, które wykonali uczestnicy obozu, wybrano 65 i przeznaczono na wystawę fotografii, która została otwarta 27 października 2008 roku w Małopolskim Urzędzie Wojewódzkim przy ul. Basztowej 22. Następnie na przełomie listopada i grudnia wystawa na dwa tygodnie zagościła w holu budynku głównego Uniwersytetu Pedagogicznego przy ul. Podchorążych 2. Potem w celach poznawczych i resocjalizacyjnych trafiła do Aresztu Śledczego Kraków-Podgórze przy ul. Czarnieckiego 3, gdzie mogli ją oglądać osadzeni tam aresztanci. We wszystkich tych miejscach wystawa spotkała się z dużym zainteresowaniem odwiedzających. Informowały o tym również krakowskie media. Do dziś fotografie z obozu Koła można oglądać na stronach internetowych Uniwersytetu Pedagogicznego (patrz: www.up.krakow.pl/cmentarze).

Wszystkie te działania były niewątpliwie kolejną promocją prac SKNH oraz Uniwersytetu Pedagogicznego. Warto też dodać, że o tworzeniu samej ewidencji i o obozie wielokrotnie donosiły media. Artykuły o Kole pojawiły się w „Gazecie Wyborczej” i „Gazecie Krakowskiej”. Również Telewizja Kraków informowała o pracach SKNH. W lipcu 2008 roku w programie informacyjnym „Kronika” pojawiła się relacja filmowa z obozu w powiecie gorlickim.

W kwietniu i maju 2009 roku m.in. członkowie Koła wzięli udział w wymianie polsko-niemieckiej w Waren (RFN), a następnie w Oświęcimiu i Krakowie. Opiekę nad studentami polskimi sprawowała dr Anna Zapalec. Przedmiotem spotkania były m.in. wysiedlenia/wypędzenia ludności polskiej i niemieckiej w czasie i po II wojnie światowej. Tytuł całego przedsięwzięcia brzmiał: „Przymusowa migracja Polaków i Niemców podczas II wojny światowej i w latach powojennych. Wspomnienie dla przyszłości: Oświęcim i holokaust w przeszłości i dziś”. W ramach tych spotkań studenci historii Uniwersytetu Pedagogicznego wykorzystywali jako źródło historyczne zebrane przez członków SKNH relacje ludności przesiedlonej/wypędzonej. Przypomnijmy: w latach 2004–2006 na trzech obozach naukowych realizowanych według programu: „Ziemie Zachodnie jako przykład migracji ludności polskiej, niemieckiej i ukraińskiej w czasie i po II wojnie światowej” – studenci historii UP przeprowadzili, nagrali i spisali przeszło 150 wywiadów z ludźmi przesiedlonymi/wypędzonymi ze swoich „małych ojczyzn”. O tych pracach Koła powstał film dokumentalny pokazywany wielokrotnie w Telewizji Kraków pt. *Przesiedleni/wypędzeni*. Fragmenty filmu i wypowiedzi studentów prezentowane były również w „Kronice”, w Telewizji Kraków. Obecnie trwa poszukiwanie środków finansowych na wydanie publikacji, w której znajdzie się około 60 relacji przesiedlonych/wypędzonych.

W kwietniu 2009 roku w planach Koła była wymiana polsko-litewska. Tym razem nasi studenci mieli uczestniczyć w konferencji w Wilnie. Miała to być rewizyta po pobycie studentów z Wilna w Krakowie w kwietniu 2008 roku. To zaplanowane, w sumie już czwarte wspólne spotkanie studentów uniwersytetów pedagogicznych z Wilna i Krakowa, nie doszło jednak do skutku. Powodem był kryzys finansowy, jaki dotknął Litwę. Mimo że przygotowania SKNH były mocno zaawansowane, a referaty i prelegenci przygotowani, trzeba było przełożyć wyjazd na Litwę na bliżej nieokreślony czas. Jednak sama współpraca, mimo przeszkód, będzie dalej kontynuowana.

W dniach 31 maja – 5 czerwca 2009 członkowie Koła, a dokładniej Sekcji Historii Żydów, wraz z opiekunem SKNH wzięli udział w wymianie polsko-niemiecko-izraelskiej w Beit Berl Academic College w Izraelu. Spotkanie zorganizowano pod tytułem: „Collective National Identity In Israel, First Tri-national Conference”. Delegacji polskiej przewodniczył dr Piotr Trojański. Oprócz aktywnego udziału w samej konferencji (każdy z polskich przedstawicieli UP przygotował referat zgodny z tematem sesji naukowej), uczestnicy wyprawy zwiedzili zabytki i muzea Jerozolimy oraz Tel Awiwu, dotarli nad Morze Martwe i na Masadę, wizytowali też kibuc i zapoznali się z historią tych specyficznych dla Izraela gospodarstw rolnych. W 2010 roku w ramach tego projektu będą organizowane sesje naukowe w Niemczech i w Polsce. Podczas pobytu w Izraelu piszący te słowa oraz dr Piotr Trojański podjęli rozmowy na temat nowej wymiany studentów polskich i niemieckich. Zainteresowanie współpracą ze studentami naszej uczelni wyraził monachijski Kreis Jugend Ring München Land. Powodem tego były informacje o badaniach SKNH UP dotyczących wysiedleń/

wypędzeń Polaków w czasie i po II wojnie światowej. Właśnie partnera z takimi doświadczeniami poszukiwała w Polsce młodzież z Monachium. Strona niemiecka zaferowała pokrycie wszelkich kosztów pobytu w stolicy Bawarii. Mamy nadzieję, że w roku 2010 dojdzie do realizacji planowanego projektu.

W roku akademickim 2008/2009 Studenckie Koło Naukowe Historyków nadal współpracowało z Urzędem Wojewódzkim przy ewidencji grobów, kwater i cmentarzy wojennych (świadczy to o wysokiej jakości wykonywanych przez członków Koła prac). W wyniku tych działań w miesiącach wiosennych i letnich 2009 roku zorganizowała się grupa około 30 osób, która podjęła pracę przy ewidencji pochówków wojennych gminy Kraków i powiatu krakowskiego. Również w ramach tego projektu odbył się letni obóz naukowy. Tym razem ewidencji zostanie poddany powiat nowosądecki. W obozie weźmie udział 15 studentów pod opieką merytoryczną dr. Huberta Chudzio.

W ostatnim czasie Koło zaangażowało się także w obchody 200-lecia wjazdu ks. Józefa Poniatowskiego do Krakowa i przyłączenia miasta do Księstwa Warszawskiego. 15 lipca 2009 roku przedstawiciele SKNH najpierw wzięli udział w sesji naukowej i promocji książki *Galicja w Księstwie Warszawskim* pod redakcją Henryka W. Żalińskiego i Huberta Chudzio, a następnie uczestniczyli w pochodzie spod Pałacu Spiskiego na Wawel, gdzie w krypcie św. Leonarda złożyli kwiaty na grobie księcia Józefa. Piękny wieniec w barwach narodowych w imieniu Instytutu Historii UP złożyli także profesorowie: Kazimierz Karolczak, Marek Wilczyński i Henryk W. Żaliński.

Najtrudniejszym zadaniem realizowanym przez Koło w poprzednim roku akademickim był projekt zatytułowany: „Od syberyjskich mrozów do słońca Afryki – niezwykle drogi polskich Sybiraków do Ojczyzny w czasie i po II wojnie światowej”, w tym również wyprawa organizowana w ramach zadania zatytułowanego: „Pamiętamy. Polskie cmentarze wojenne w Afryce. Uganda–Tanzania 2009”. W tym miejscu warto nakreślić założenia programu, który będzie urzeczywistniony w nadchodzącym roku. Całoroczny projekt składa się z następujących części:

- konferencji dotyczącej problemu polskich wysiedleńców w Afryce w czasie II wojny światowej, z udziałem Sybiraków, studentów i pracowników naukowych,
- publikacji referatów przedstawionych na konferencji,
- ekspedycji naukowej studentów Koła Naukowego Historyków UP do Tanzanii i Ugandy mającej na celu ewidencję, uporządkowanie oraz odnowienie cmentarzy polskich przesiedleńców,
- udokumentowaniu stanu obecnego afrykańskich cmentarzy w formie fotograficznej i filmowej oraz realizacji filmu ukazującego poruszany problem (w produkcji: wywiady z Sybirakami [Afrykańczykami jak sami się nazywają], studentami i profesjonalnymi historykami),
- organizacja wystawy fotograficznej z wyprawy do Afryki, realizacja filmu i jego pokaz na konferencji.

Opis założeń projektu i uzasadnienie potrzeby jego realizacji:

Na 2009 rok przypadła siedemdziesiąta rocznica rozpoczęcia II wojny światowej, najbardziej katastrofalnej w swych skutkach dla narodu polskiego. Z kolei na rok 2010 przypada kolejna, także siedemdziesiąta rocznica pierwszej zorganizowanej przez Sowieców wywózki Polaków na Syberię. Losy Polaków w latach

1939–1945 (a także i później) były tragiczne i skomplikowane. Oprócz tych wstrząsających, najbardziej znanych z historii faktów, jest wiele wątków zapomnianych, bądź wręcz całkiem nieznanymi. Do takich należy historia przesiedleńców z ZSRR na Czarny Łąd.

Wraz z formowaniem się Armii gen. Władysława Andersa do polskich obozów zaczęła napływać również ludność cywilna wywieziona w ostępy Rosji Sowieckiej (głównie na Syberię i do Kazachstanu) z ziem polskich zajętych przez Armię Czerwoną po 17 września 1939 roku. Kilkadziesiąt tysięcy Polaków, ratując się z niewoli sowieckiej, znalazło się w różnych częściach świata. Początkowo najwięcej w Iranie, potem przykładowo także Nowej Zelandii, Meksyku, krajach Bliskiego Wschodu i w Afryce. Właśnie do tej ostatniej z tymczasowego miejsca pobytu w Iranie przesiedlono około 20 tysięcy Polaków. Pierwszy transport z 1400 osobami przyplłynął do portu Tanga w Tanganice (Tanzania) 27 sierpnia 1942 roku, potem były następne. Do innych kolonii angielskich głównie w Ugandzie i Kenii przybyły kolejne tysiące Polaków. Były to głównie dzieci i kobiety oraz w mniejszej liczbie mężczyźni niezdolni do służby wojskowej. W sumie założono 22 osiedla na terenie Afryki Wschodniej i Południowo-Wschodniej. Jeszcze w roku 1946 w przebywało tam około 18 000 Polaków. Niektórzy z nich pozostali w polskich obozach w Afryce aż do pierwszej połowy lat 50. XX wieku. Warunki życia były tam bardzo ciężkie (początkowo spano na pryzkach i klepisku). Przykładowo w Masindi w Ugandzie polska osada znajdowała się w dżungli otoczonej trawą słoniową, a w Tengeru w Tanzanii na wysokości 1200 m n.p.m. w masywie Kilimandżaro. Mimo że polskimi uchodźcami opiekował się angielski Zarząd do Spraw Uchodźców w Afryce, wielu naszych rodaków zmarło, m.in. na choroby tropikalne. Po polskich osiedlach pozostały cmentarze (w sumie kilkaset pogrzebanych osób). Po latach częściowo całkiem zapomniane, częściowo od czasu do czasu odnawiane przez polskich zakonników przebywających na misjach w Afryce.

W związku z naszym projektem pragniemy w 70-lecie pierwszych wywózek Polaków na Syberię zorganizować konferencję naukową Sybiraków, studentów i pracowników naukowych poświęconą wyżej wspomnianemu tematowi. Wcześniej jednak, według projektu, na przełomie października i listopada 2009 roku, grupa studentów Studenckiego Koła Naukowego Historyków Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie weźmie udział w wyprawie do Tanzanii i Ugandy. Celem wyjazdu będzie odwiedzenie miejsc, w których w czasie i po II wojnie światowej znajdowały się obozy polskich przesiedleńców. Podczas pobytu w Afryce studenci m.in. uporządkują polskie cmentarze w Koji i Masindi w Ugandzie oraz odwiedzą cmentarz w Tengeru w Tanzanii. Stworzą też (posiadając w tej mierze spore doświadczenie) profesjonalną dokumentację fotograficzną i filmową. Posłuży ona do urządzenia wystawy fotograficznej, która będzie otwarta w dniu konferencji naukowej. Zostanie też zrealizowany film, w którym ukazane będą losy Polaków w Afryce oraz historia samego projektu i wyprawy studenckiej. Produkcja będzie prezentowana na sesji naukowej oraz w TVP. W dniu Wszystkich Świętych (w siedemdziesiątą rocznicę od rozpoczęcia II wojny światowej) pragniemy na jednym z polskich cmentarzy zapalić znicze. Chcemy tym symbolicznym aktem, jak i całym projektem, potwierdzić, że Polska pamięta o swoich obywatelach, nawet tych, których szczątki znajdują się wiele tysięcy kilometrów od ojczyzny.

Organizacja projektu w czasie:

Styczeń 2009	Październik 2009	Opracowanie strony merytorycznej i organizacyjnej projektu
19 październik 2009	9 listopad 2009	Ekspedycja do Kenii, Tanzanii i Ugandy
Marzec 2010		Konferencja naukowa
Marzec 2010	Grudzień 2010	Publikacja

Do tej pory patronat honorowy nad przedsięwzięciem objął Minister Spraw Zagranicznych RP Radosław Sikorski, Wojewoda Małopolski Jerzy Miller oraz Rektor Uniwersytetu Pedagogicznego prof. dr hab. Michał Śliwa, zaś patronat medialny – Radio Kraków i TVP Kraków. Cały czas gromadzone są środki na wyprawę, konferencję i publikację. Do dziś na projekt pozyskano fundusze według wielkości wkładu z następujących źródeł: wypracowane przez Studentów SKNH w ramach ewidencji pochówków wojennych w powiecie krakowskim, od Samorządu Uczelnianego UP, od Samorządu Doktorantów UP, od Dziekana Wydziału Humanistycznego UP, od Urzędu Miasta Krakowa i od Instytutu Historii UP. Niestety, przynajmniej chwilowo, cofnięte środki z budżetu Koła na rok akademicki 2008/2009 ograniczyły liczbę uczestników wyprawy na Czarny Łąd.

W omawianym okresie działalności SKNH ukazał się kolejny numer oficjalnego czasopisma Koła „Wehikuł Czasu”. Na stronie internetowej Koła są dostępne poszczególne jego numery. W gazetce zamieszczane są artykuły o tematyce historycznej, ale również kulturalnej, humorystycznej, a także poezja. „Wehikuł Czasu” jest pismem otwartym, w którym może publikować każdy student oraz pracownik Instytutu Historii. Koło zaprasza na łamy pisma. W Internecie nadal aktywne jest też Forum Historyków UP (zarządzane przez członków Koła), gdzie studenci historii (i nie tylko) w niezobowiązującej formie mogą podyskutować o różnych zagadnieniach historycznych. Dyskusje na Forum są żywe, a odwiedzają go coraz liczniej kolejni internauci pasjonujący się historią.

W listopadzie 2008 roku w klubie „Bakałarz” odbył się kolejny Bal Historyka. Przeprowadzono też otrzęsiny dla I roku. Na oficjalnych żaków, młodych adeptów historii pasował wicedyrektor Instytutu Historii prof. Zdzisław Noga. Tak organizowane imprezy stały się już tradycją, a chętnych do uczestnictwa w nich nie brakuje. Szkoda tylko, że coraz mniej pracowników naukowych bierze udział w tym wspólnym święcie Instytutu Historii.

SKNH wspólnie z dyrekcją i pracownikami Instytutu Historii przygotowało także „Dni otwarte Instytutu Historii”. Studenci (niektórzy przebrani w stroje z epok historycznych) wspólnie z pracownikami przedstawiali zainteresowanym program studiów, a także inne możliwe formy rozwoju w naszym Instytucie. Prezentacji towarzyszyły okolicznościowe wystawy fotograficzne (ze zbiorów Koła) oraz pokazy multimedialne przygotowane przez SKNH. Całością „Dni otwartych” zawiadywał dr Jerzy Ciecieląg.

Nie zapominając o zajęciach ściśle naukowych, kilkunastu naszych studentów wzięło udział w sesjach naukowych w Waren (RFN), Tel Awiwie (Izrael), Olsztynie, Poznaniu i Jeleniej Górze. Uczestnicy konferencji przygotowali i wygłosili referaty.

Intensywnie działają także poszczególne sekcje Koła (istnieją sekcje: Starożytnicza, Wojskowości, Historii kobiet, Historii Żydów, Historii XIX wieku oraz wieku XX). Na cyklicznych spotkaniach członkowie SKNH przedstawiają referaty zgodne z tematyką działalności poszczególnych sekcji. Każda grupa przynajmniej kilka razy w roku organizuje wycieczki dydaktyczne do krakowskich muzeów oraz innych obiektów historycznych.

Jak widać z powyższego, bardzo aktywna działalność Studenckiego Koła Naukowego Historyków UP wielokrotnie ograniczana jest jednak niewystarczającymi środkami finansowymi. Obecnie SKNH ma około 80 członków, kilkakrotnie więcej niż parę lat temu. Jednak paradoksalnie środki na działalność Koła od 2000 roku są w praktyce coraz mniejsze. Przez 8 lat zmniejszone zostały dwukrotnie, a ceny wszelkich usług wzrosły o kilkadziesiąt procent! Co więcej, w roku 2009 nawet te niewielkie środki (ok. 4 tys. na cały rok działalności) na wniosek rady Instytutu zostały cofnięte SKNH. Powodem tego jest zły stan finansów Instytutu. Aby zaradzić niedoborom, o ile to możliwe, pozyskiwane są fundusze z zewnątrz. Dowodem na to są trzy ostatnie letnie obozy naukowe, które zostały zorganizowane wyłącznie ze środków zewnętrznych uzyskanych na skutek zabiegów opiekuna Koła i jego przedstawicieli. Wystarczy wspomnieć że, od 2007 roku na działalność SKNH UP udało się pozyskać z zewnątrz ponad 50 tys. złotych, czyli kilkakrotnie więcej niż środki przeznaczone na Koło w tym czasie z funduszy Instytutu Historii UP! Nie ma jednak pewności, że w podobny sposób uda się sfinansować następne wyprawy naukowe. Niestety, zmniejszający się budżet Koła (a może nawet w przyszłości ograniczony do zera), nie wróży dobrze na następne lata, jeśli chodzi o realizację założeń statutowych tej organizacji. Grozi to zawieszeniem prac Studenckiego Koła Naukowego Historyków Uniwersytetu Pedagogicznego im. Joachima Lelewela.

Opiekun Studenckiego Koła Naukowego Historyków UP
Hubert Chudzio